

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

نشست پژوهشی با حضور؛

دکتر زهرا عبداللهی مدیر کل دفتر بهبود تغذیه جامعه وزارت بهداشت

به مناسبت چهلمین سالگرد انقلاب اسلامی (۱۷)

دستاوردهای وزارت بهداشت در بهبود وضعیت تغذیه کشور

(تقدیر دومین کنفرانس بین‌المللی تغذیه از ایران به خاطر موفقیتهای ۵۰ درصدی سوء تغذیه کودکان)

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب‌سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: مهدی ناجی

□ نکات برجسته

- در دومین کنفرانس بین المللی تغذیه، ICN2 (۲۰۱۴-۱۳۹۴) که با هدف متعهد کردن کشورهای برای کاهش تا ۵۰ درصد سوء تغذیه کودکان در رم برگزار شد؛ جمهوری اسلامی ایران بیشتر از هدف تعیین شده پیشرفت داشته است که رسماً از ایران تقدیر شد.
- بیش از ۵۰ درصد سوء تغذیه به شکل کم وزنی، کوتاه قدی و لاغری در کودکان زیر ۵ سال کشور کاهش پیدا کرده است.
- با اجرای برنامه مکمل یاری هفتگی آهن: ۲۵ تا ۵۰ درصد کمبود آهن و کم خونی در دختران دبیرستانی کاهش پیدا کرده است.
- بیش از ۵۰ درصد کاهش در کمبود آهن و کم خونی در گروه‌های سنی مختلف در کشور مشهود است.
- شیوع گواتر در کشور؛ از حدود هفتاد درصد به کمتر از ۶ درصد کاهش پیدا کرده است.
- ایران توسط سازمان جهانی بهداشت به عنوان کشور عاری از کمبود ید در جهان و در بین کشورهای مدیترانه شرقی مورد تقدیر قرار گرفته است.
- برنامه‌های بهبود تغذیه جامعه وزارت بهداشت، در قالب سند ملی تغذیه و امنیت غذایی و از مسیر شورای عالی سلامت و امنیت غذایی پیگیری، اجرا، پایش و نظارت می‌شود.
- تقدیر سازمان فائو و سازمان جهانی بهداشت به خاطر کاهش بیش از ۵۰ درصدی سوء تغذیه در کودکان زیر ۵ سال در کشور.

□ مقدمه

شورای غذا و تغذیه بعد از انقلاب، با ریاست وزیر بهداشت و عضویت پنج وزارتخانه در سال ۱۳۷۰ شکل گرفت؛ در سال ۱۳۸۲ شورای عالی سلامت و امنیت غذایی به ریاست رئیس جمهور از ادغام دو شورای تغذیه و شورای سلامت شکل گرفت. دفتر بهبود تغذیه جامعه وزارت بهداشت (طی سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۷) برای گروه‌های سنی مختلف شامل کودکان زیر ۵ سال، نوجوانان و دانش آموزان، گروه جوانان، سالمندان، میانسالان، مادران باردار و شیرده از طریق شبکه‌های بهداشت درمانی کشور خدمات و مراقبت‌های تغذیه‌ای ارائه می‌کند. از جمله دستاوردهای دفتر بهبود تغذیه جامعه؛ کاهش سوء تغذیه کودکان و پیشگیری و کنترل کمبود ریزمغذی‌ها (کمبود آهن و کم خونی فقر آهن و کمبود روی) است.

در این چارچوب در مصاحبه پژوهشی با: دکتر زهرا عبداللهی مدیرکل دفتر بهبود تغذیه جامعه وزارت بهداشت؛ موضوع «دستاوردهای وزارت بهداشت در بهبود وضعیت تغذیه جامعه» را با طرح سئوالات زیر مورد بررسی و واکاوی قرار دادیم:

۱- در زمینه تغذیه، امنیت غذایی و ایمنی غذایی دیدگاه جهانی چیست؟ بنا بر اسناد بالادستی در سیاست‌های کلی نظام سلامت چه نگاهی وجود دارد؟

دکتر زهرا عبداللهی مدیرکل دفتر بهبود تغذیه جامعه وزارت بهداشت کنفرانس بین‌المللی تغذیه ICN2 که سال ۲۰۱۴ در سطح مقامات عالی رتبه کشورها برگزار شد؛ در این کنفرانس رهبران همه کشورهای جهان در خصوص سیاست‌های ریشه‌کنی گرسنگی و سوء تغذیه گزارش می‌دهند و کشورها متعهد می‌شوند جهت بهبود تغذیه و امنیت غذایی^۱ در کشورشان کار کنند. در خصوص سیاست‌های کلی نظام سلامت کشور در حیطه غذا و تغذیه سه راهبرد اصلی وجود دارد. در سیاست‌های کلی نظام سلامت بنا بر

۱- زهرا عبداللهی: تعریف امنیت غذا و تغذیه: دسترسی همه افراد در همه اوقات به غذای کافی و سالم برای تامین نیازهای تغذیه‌ای و سیری سلولی است.

اسناد بالادستی توجه کافی به اهمیت تأمین امنیت غذا و تغذیه در کشور شده است. سند ملی تغذیه و امنیت غذایی بعد از انقلاب در کشور تدوین و کلیاتش در شورای عالی سلامت و امنیت غذایی به تصویب رسیده است.

– دیدگاه جهانی در حیطه سلامت، امنیت و ایمنی غذایی

کنفرانس بین المللی تغذیه (2014 – ICN2) : بهبود تغذیه و رژیم غذایی نیازمند چارچوب های قانون گذاری در حیطه امنیت و ایمنی / سلامت غذاست.

رهبران جهان نسبت به اتخاذ سیاست های ملی ریشه کنی سوء تغذیه و تحول سیستم غذایی در تامین رژیم غذایی سالم و مغذی برای مردم متعهد شده اند.

چالش اصلی در ریشه کنی سوءتغذیه غذای ناسالم است که از مزرعه تا سفره در معرض آلاینده های مختلف قرار دارند.

رشد سریع تولید و تجارت مواد شیمیایی در سه دهه اخیر منجر به افزایش نگرانی ها در رابطه با مخاطراتی است که از سوی مواد شیمیایی و آفت کش ها متوجه امنیت و ایمنی غذایی شده است.

– سیاست های کلی نظام سلامت در حیطه غذا و تغذیه

توسعه ساختار قدرتمند و توانمند به منظور ایجاد وحدت رویه در سیاست گذاری و برنامه ریزی در خصوص تامین امنیت (Security) و ایمنی (Safety) غذایی و تولید محصولات سالم.

توسعه منابع و مقررات مورد نیاز جهت تامین سبد غذایی مطلوب و سالم.

توسعه، ادغام و بهبود نظارت و کنترل کیفیت محصولات غذایی از تولید و واردات تا توزیع و مصرف. اصلی در ریشه کنی سوء تغذیه غذای ناسالم است که از مزرعه تا سفره در معرض آلاینده های مختلف قرار دارند.

۲- سند ملی تغذیه و امنیت غذایی بر چه محورهایی تاکید دارد؟

دکتر زهرا عبداللہی مدیرکل دفتر بهبود تغذیه جامعه وزارت بهداشت سند ملی تغذیه و امنیت غذایی در سال ۱۳۹۰ با مشارکت همه ذینفعان تدوین شد. در این سند که کلیاتش به تصویب شورای عالی سلامت و امنیت غذایی رسیده است برای بهبود تغذیه و امنیت غذایی در کشور روی سه محور اصلی به عنوان راهکارهای اصلی در حیطه بهبود امنیت غذا و تغذیه تاکید شده است:

۱- **تامین پایدار غذا**: دسترسی فیزیکی به غذا و تولید و دسترسی اقتصادی یعنی قدرت خرید و اینکه مردم به لحاظ اقتصادی قادر به تامین و خرید غذا باشند.

۲- **ایمنی و سلامت غذا**: مواد غذایی که تولید می شود باید با قیمت مناسب در دسترس مردم قرار بگیرد؛ باید سالم باشد؛ سلامت مردم را به خطر نیندازد. عاری از انواع آلاینده ها و آلودگی ها باشد.

۱- زهرا عبداللہی: تامین پایدار غذا یعنی: منابع پایدار برای تولید غذا در کشور وجود داشته باشد این مسئولیتش با جهاد کشاورزی است. در حوزه تامین پایدار غذا در سند ملی تغذیه و امنیت غذایی از نقاط تمرکز یکی اینست که باید مطابق با سند غذایی مطلوب که توسط وزارت بهداشت تدوین و تهیه می شود اقدام اصلی غذایی در کشور تولید شود. و دیگر اینکه باید به سلامت مواد غذایی تولید شده توجه شود. به دسترسی عادلانه باید توجه شود. یعنی نه اینکه فقط غذا تولید شود بلکه به لحاظ اقتصادی دسترسی برای گروه ها یا دهک های مختلف درآمدی، بحث کنترل قیمت ها، بحث یارانه ها، بحث نوسانات ایجاد شده در قیمت مواد غذایی باید توجه شود. با این نگاه که تمام دهک های درآمدی پایین باید دسترسی داشته باشند و دسترسی اقتصادی فراهم شود.

۲- زهرا عبداللہی: در سند ملی تغذیه و امنیت غذایی در حوزه ایمنی و سلامت غذا بر موارد زیر تاکید شده است: تدوین استانداردهای محصولات غذایی و نظارت بر اجرای استانداردها، برجسب گذاری تغذیه ای روی محصولات که حتما باید وجود داشته باشد. آموزش ها و توانمندسازی تمام کسانی که در زنجیره غذا در تولید و توزیع و عرضه فعال هستند.

۳- **بهبود تغذیه جامعه:** امنیت تغذیه‌ای و ارائه خدمات و مراقبت‌های تغذیه‌ای به گروه‌های مختلف سنی در جامعه برای اینکه از سلامت تغذیه‌ای برخوردار باشند.^۱

۳- چشم انداز سند ملی تغذیه و امنیت غذایی در سال ۱۴۰۰ چیست؟

دکتر زهرا عبداللهی مدیرکل دفتر بهبود تغذیه جامعه وزارت بهداشت: اهداف راهبردی در سند ملی تغذیه و امنیت غذایی که تا سال ۱۴۰۰ پیش‌بینی شده که تحقق پیدا کند. عبارت است از: ۱- **تاکید بر اشکال مختلف سوء تغذیه در سنین مختلف.** اشکال مختلف سوء تغذیه ناشی از: کم‌خوری و کمبود دریافت و بیش‌خواری و اضافه دریافت و اضافه وزن و چاقی در گروه‌های مختلف سنی. ۲- **تاکید بر پیشگیری و کنترل کمبود ریزمغذی‌هایی** که در کشور شایع است. بویژه کمبود آهن، کمبود روی، کمبود ویتامین آ و کمبود ویتامین D. ۳- **پیشگیری و کنترل اضافه وزن، و چاقی در گروه‌های مختلف سنی،** توجه به سلامت غذایی و برجسب‌گذاری تغذیه‌ای برای کل محصولات غذایی. ۴- **اصلاح الگوی غذایی مردم و کاهش فاکتورها یا عوامل خطر تغذیه‌ای:** کاهش مصرف قند و نمک و چربی، افزایش مصرف سبزی‌ها و میوه‌ها، افزایش مصرف حبوبات و نان و غلات سبوس‌دار ۵- **مدیریت تغذیه در شرایط بحران و بلایا و بهبود خدمات تغذیه‌ای در بیمارستان‌ها.**

۴- برای استقرار سند ملی تغذیه و امنیت غذایی چه ساختاری وجود دارد؟

دکتر زهرا عبداللهی مدیرکل دفتر بهبود تغذیه جامعه وزارت بهداشت: برای استقرار سند ملی تغذیه و امنیت غذایی یک کارگروه بین بخشی امنیت غذا و تغذیه در دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی در وزارت بهداشت تشکیل شده است. در این کارگروه بین بخشی نمایندگان تام‌الاختیار همه بخش‌های ذیربط در امر غذا و تغذیه مشارکت دارند و تحقق اهداف و راهکارهای پیشنهادی در سند ملی تغذیه و امنیت غذایی از طریق این کارگروه و دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی پیگیری می‌شود.

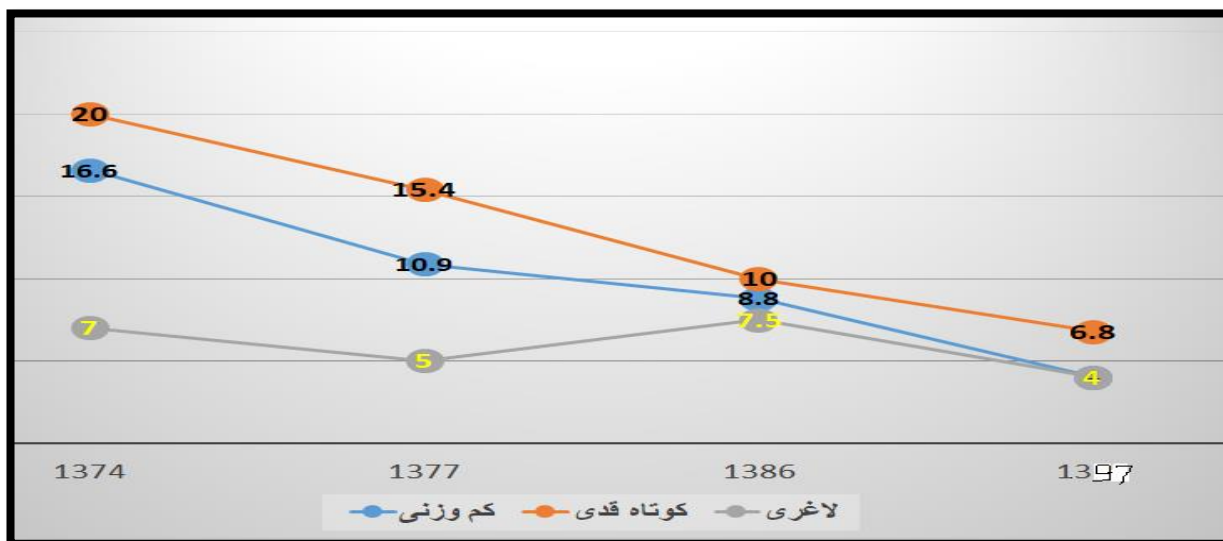
۵- وزارت بهداشت چه دستاوردهایی را داشته است؟

دکتر زهرا عبداللهی مدیرکل دفتر بهبود تغذیه جامعه وزارت بهداشت: از مهم‌ترین دستاوردهای برنامه‌های تغذیه در کشور، به خصوص بعد از انقلاب اسلامی: - کاهش بیش از ۵۰ درصد سوء تغذیه در کودکان زیر ۵ سال در کشور است. که به خاطر این دستاورد، جمهوری اسلامی ایران توسط سازمان فائو و سازمان جهانی بهداشت مورد تقدیر قرار گرفت.

۱ - زهرا عبداللهی: نقاط تمرکز در حوزه تامین پایدار غذا در حوزه بهبود تغذیه جامعه نقاط تمرکز یکی ایجاد بستر مناسب برای برنامه‌های تغذیه در سطح ملی در سطح استان و شهرستان است. همکاری درون بخشی و بین‌بخشی که در زمینه کاهش بیماری‌ها لازم است. بحث ارتقاء فرهنگ و سواد تغذیه جامعه، بحث بهبود وضعیت ریزمغذی‌ها، پیشگیری و کنترل کمبود ریزمغذی‌هایی که در گروه‌های سنی مختلف در کشور شایع است. تدوین راهنما و استاندارد تغذیه گروه‌های سنی مختلف از بدو تولد(یعنی از دوره جنینی) تا زمان سالمندی و خدمات مدیریت تغذیه در شرایط بحران و بلایا، بحث سموم و کودهای شیمیایی و باقیمانده آنتی بیوتیک و هورمون‌ها توجه شده است.

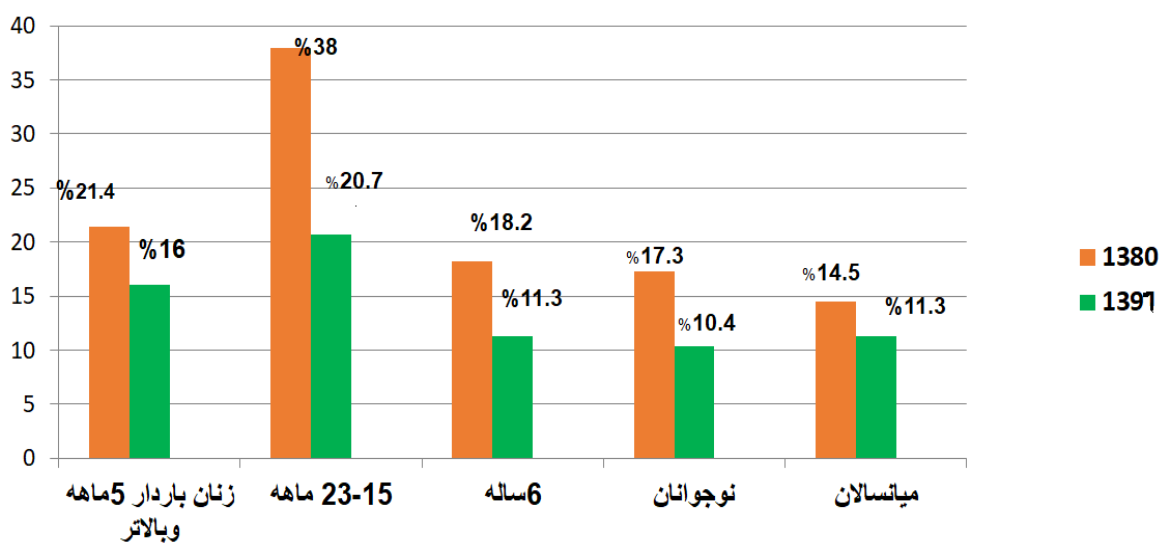
۲ - دکتر زهرا عبداللهی: با توجه به اینکه بیماری‌های غیرواگیر در حال حاضر مهم‌ترین علت مرگ و میر در کشور هستند و مهم‌ترین علت بیماری‌های غیرواگیر الگوی غذایی مردم است؛ اصلاح الگوی غذایی مردم و کاهش فاکتورها یا عوامل خطر تغذیه‌ای یکی از اهداف اصلی در سند ملی تغذیه و امنیت غذایی است.

– روند کاهش سوء تغذیه کودکان زیر ۵ سال کشور

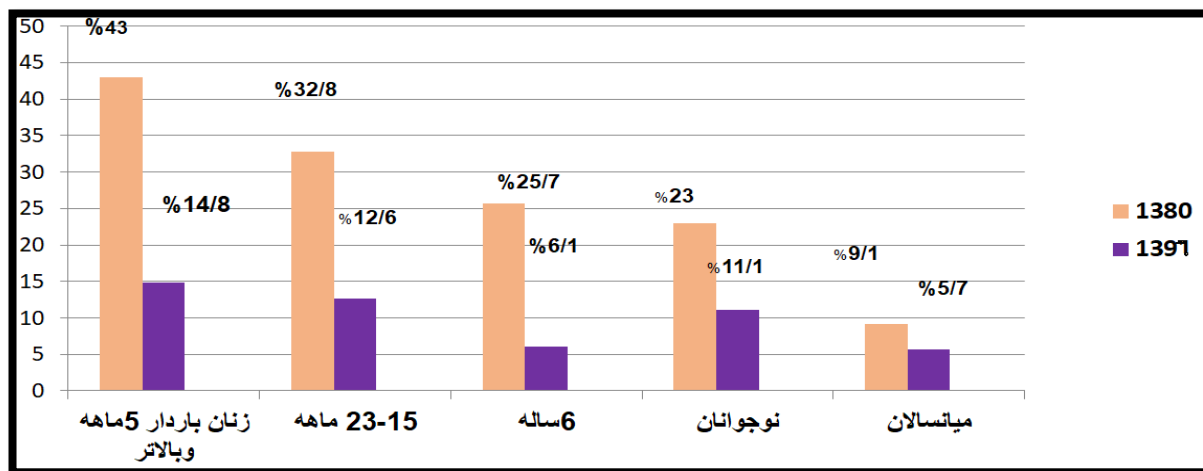

– کاهش قابل ملاحظه کم خونی و کمبود آهن در گروه‌های سنی مختلف در کشور است. مطالعاتی که در کشور انجام شده تحت عنوان بررسی‌های ملی وضعیت ریزمغذی‌ها حاکی از آن است که کم خونی در همه گروه‌های سنی تا ۵۰ درصد کاهش پیدا کرده و همین‌طور کمبود آهن در مادران باردار در کودکان ۱۵ تا ۲۳ ماهه در کودکان ۶ ساله در نوجوانان و همین‌طور در گروه بزرگسالان یعنی زنان و مردان ۴۵ تا ۶۰ ساله به میزان قابل ملاحظه‌ای کاهش پیدا کرده است.

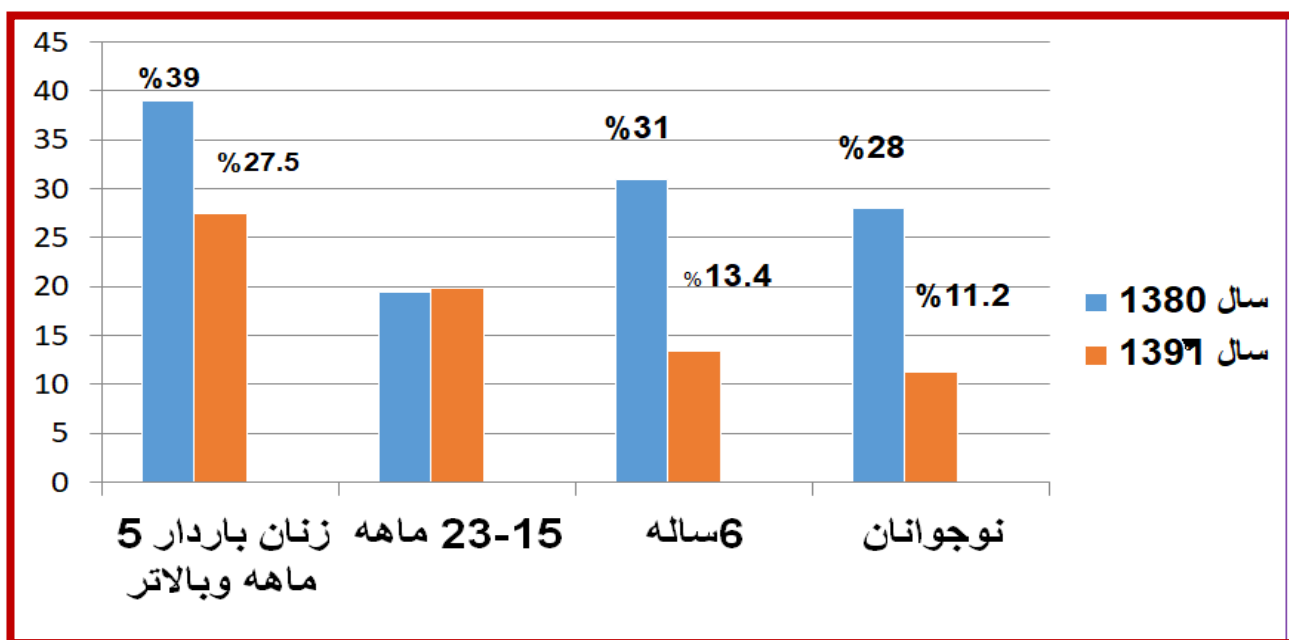
– روند کاهش کم خونی طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۷

رشد کاهشی کمبود آهن در کشور طی سال های ۱۳۹۷-۱۳۸۰

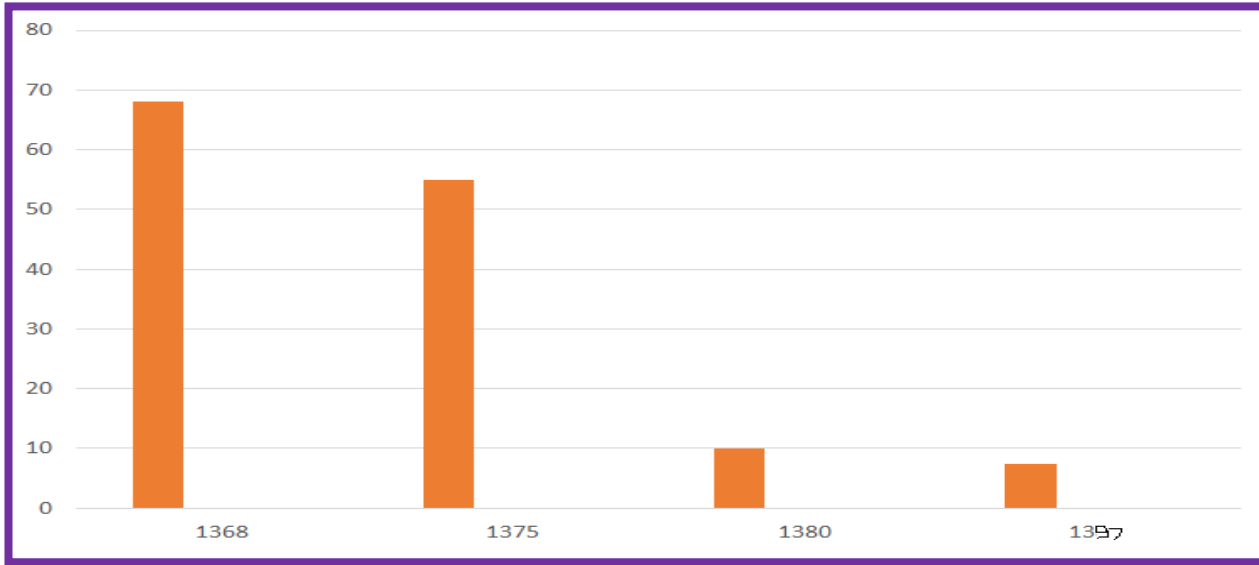
رشد شیوع کمبود روی طی سال های ۱۳۹۷-۱۳۸۰

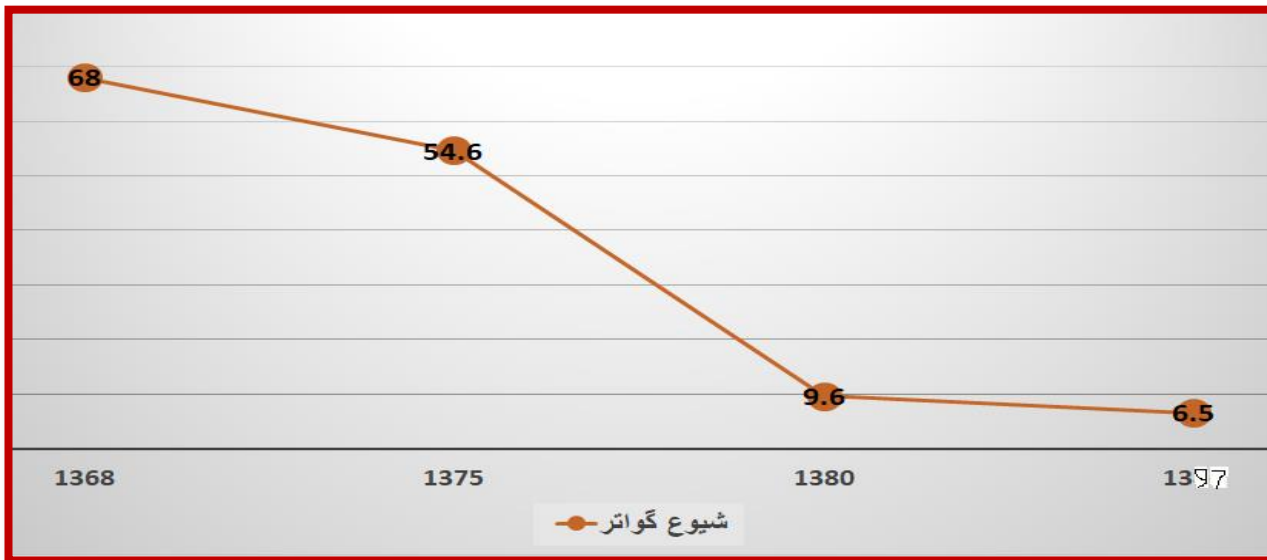
یکی از دستاوردهای مهم و توفیقاتی که در برنامه های تغذیه جامعه در کشور اتفاق افتاده است تدوین و اجرای برنامه ملی غنی سازی آرد با آهن و اسید فولیک است که از سال ۱۳۸۶ این برنامه در کشور در دست اجرا است و نتایج مطالعات انجام شده نشان داد که این برنامه و برنامه های دیگر مثل مکمل یاری آهن که هم در کل دبیرستان های کشور برای دختران انجام می شود و از طریق شبکه های بهداشت درمانی کشور برای مادران باردار و کودکان زیر ۲ سال انجام می شود در کنار مراقبت ها و خدمات تغذیه ای که توسط کارشناسان تغذیه، بهورزان و مراقبین سلامت داده می شود منجر به کاهش قابل ملاحظه کمبود آهن و کم خونی و کمبود روی در کشور شده است.

کاهش شیوع گواتر بیش از ۹۰ درصد در کشور به دلیل یددار کردن نمک های خوراکی و تامین ید مورد نیاز مردم از طریق افزودن ید به نمک های خوراکی یکی دیگر از دستاوردهای مهمی است که در واقع بدست آمده و شیوع گواتر از حدود ۷۰ درصد به کمتر از ۶ درصد در کشور کاهش پیدا کرده است.

- کاهش شیوع گواتر در کشور از سال ۱۳۹۷ تا ۱۳۶۸

- روند کاهشی شیوع گواتر در کشور از سال ۱۳۹۷ تا ۱۳۶۸

- اجرایی شدن برنامه پیشگیری و کنترل کمبود ید و کمبود ویتامین D در کشور: بر اساس مطالعات انجام شده که نشان داد کمبود ویتامین D یکی از مشکلات شایع در همه گروه‌های سنی است وزارت بهداشت و دفتر بهبود تغذیه از سال ۱۳۹۳ مکمل یاری ماهانه با یک به اصطلاح دوز ۵۰ هزار واحدی ویتامین D را برای همه گروه‌های سنی از طریق شبکه‌های بهداشت درمانی کشور دارد بصورت رایگان اجرا می‌کند؛ علاوه بر آن توزیع مکمل‌های ۵۰ هزار واحدی بصورت ماهانه برای کلیه دختران و پسران دبیرستانی در سطح کشور دارد انجام می‌شود و ۱۰۰ درصد دانش‌آموزان دبیرستانی تحت پوشش برنامه مکمل یاری ویتامین D قرار دارند و همینطور دختران دبیرستانی در کشور ۱۰۰ درصد تحت پوشش برنامه مکمل یاری هفتگی آهن قرار دارند علاوه بر اینها برنامه غنی‌سازی آرد علاوه بر آهن و اسیدفولیک با ویتامین D در اولویت برنامه‌های بهبود تغذیه جامعه قرار گرفته و مطالعات پایلوتش در دست اجرا است. و هدف اینست که با افزودن ویتامین D به آرد و نان ویتامین D مورد نیاز مردم تامین شود و علاوه بر این غنی‌سازی شیر و روغن‌های خوراکی با ویتامین D از اقداماتی است که انجام شده و در واقع در دسترس مردم این محصولات غذایی غنی شده با ویتامین D قرار گرفته است.

۶- طرح‌های ملی که ده سال یکبار انجام می‌شود و مبنای کار شما در حوزه تغذیه قرار می‌گیرد را توضیح دهید؟

دکتر زهرا عبداللهی مدیرکل دفتر بهبود تغذیه جامعه وزارت بهداشت: برای بررسی و پایش روند تغییرات وضعیت تغذیه در کشور مطالعات کشوری در مقاطع پنج ساله و یا ده ساله توسط دفتر بهبود تغذیه جامعه انجام می‌شود: به عنوان مثال: دو مطالعه ملی برای تعیین وضعیت ریزمغذی‌ها در کشور انجام شده است که مبنای طراحی و اجرای مداخلاتی از جمله غنی‌سازی آرد با آهن و اسید فولیک، غنی‌سازی شیر با ویتامین D و اجرای برنامه‌های مکمل یاری در کشور شده است. و همینطور سوء تغذیه در کودکان زیر ۵ سال معمولاً در مقاطع ۵ ساله در سطح کشور مطالعه می‌شود و نتایج این مطالعات روند وضعیت سوء تغذیه را در کشور نشان می‌دهد. و اثربخشی مداخلاتی که طراحی و اجرا شده با این مطالعات ملی که در مقاطع زمانی مشخص انجام می‌شود مشخص می‌شود. این مطالعات علاوه بر اینکه اثربخشی مداخلات انجام شده را نشان می‌دهد اولویت‌ها و سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌هایی که باید در سال‌های آتی برای کاهش شیوع مشکل در کشور انجام شود را با بررسی‌های ملی می‌شود مشخص کرد.

۷- پروژه «مشکات سلامت» نقش مهمی در کاهش سوء تغذیه داشته است آنرا توضیح می‌دهید؟

دکتر زهرا عبداللهی مدیرکل دفتر بهبود تغذیه جامعه وزارت بهداشت: یکی از مشکلات در کشور بخصوص در مناطق محروم، شیوع بالای سوء تغذیه پروتئین انرژی در کودکان زیر ۵ سال است؛ که بصورت کم‌وزنی، کوتاه‌قدی و لاغری خود را نشان می‌دهد. با مداخلاتی بین بخشی که با محوریت استاندار در استان‌ها به اجرا درآمد. همه بخش‌ها موظف شدند برای بهبود تغذیه و کاهش سوء تغذیه کودکان در کنار بخش بهداشت کار کنند. به عنوان مثال ترویج باغچه‌های خانگی سبزیجات: مشکلات سلامت، در کشور طراحی شد که با محوریت استاندار در سه استان اجرا شد. نتیجه ارزشیابی نشان داد که پنجاه درصد سوء تغذیه کاهش پیدا کرده است و نهایتاً تبدیل به یک برنامه کشوری شد.^۱

□ کلام آخر

دکتر زهرا عبداللهی مدیرکل دفتر بهبود تغذیه جامعه وزارت بهداشت: برنامه‌های بهبود تغذیه جامعه در قالب سند ملی تغذیه و امنیت غذایی کشور و از مسیر شورای عالی سلامت و امنیت غذایی پیگیری و اجرا و سپس پایش و نظارت انجام می‌شود. کاهش شیوع مشکلات تغذیه‌ای، کاهش شیوع انواع سوء تغذیه و کمبود ریزمغذی‌ها در همه اقشار جامعه اهداف و چشم‌انداز دفتر بهبود تغذیه جامعه است. اقدامات و مداخلاتی که تابحال در کشور طراحی و اجرا شده نشان می‌دهد که یک روند کاهشی و بهبودی و ارتقاء در وضعیت تغذیه در کشور مشاهده می‌شود؛ پیش‌بینی می‌شود تا سال ۱۴۰۰ با برنامه‌ها و مداخلاتی که در قالب سند ملی و امنیت غذایی، خواهیم داشت؛ در جهت رفع سوءتغذیه و به حداقل رساندن شیوع سوء تغذیه به‌خصوص در مناطق محروم و کمتر برخوردار کشور توفیقات خوبی را داشته باشیم. تامین امنیت غذایی و تغذیه‌ای علاوه بر وزارت بهداشت، مستلزم همکاری سایر بخش‌ها مثل جهاد کشاورزی، وزارت صنعت معدن تجارت، سازمان ملی استاندارد، آموزش و پرورش و صدا و سیما است. با همکاری‌های بین بخشی انتظار داریم در یک چشم‌انداز دوردست وضعیت تغذیه مردم، ارتقاء پیدا کرده باشد. امنیت غذایی و سلامت جامعه مستلزم تولید پایدار محصولات کشاورزی است. بکارگیری راهکارهایی از جمله کاهش استفاده از سموم و کودهای شیمیایی، مدیریت دفع فاضلاب‌های صنعتی، جلوگیری از فرسایش خاک؛ تقویت خاک‌های کشاورزی، غنی‌سازی خاک با ریزمغذی‌ها، کاهش آلودگی آب‌های سطحی و زیر زمینی، می‌تواند به تولید غذای سالم و ارتقاء سلامت مردم و کاهش بار بیماری‌ها کمک کند.

۱ - زهرا عبداللهی: در این برنامه کشوری آموزش‌یاران نهضت سوادآموزی آموزش دیدند که مفاهیم غذا و تغذیه را در کلاس‌ها برای زنان نوسواد و بیسواد اجرا کنند. روی تولید و افزایش دسترسی بصورت ترویج باغچه‌های خانگی سبزیجات تحت عنوان پروژه‌های اشتغال‌زایی و درآمدزایی کار شد.